

گفت و گو با محمد صادق اسماعیلی کارگردان مستند «آگیرا»

هیچ مستندسازی نسبت به سوژه‌اش بی طرف نیست

احمد محمد اسماعیلی
گفت‌وگو

«آگیرا» مستندی اجتماعی درباره یک واقعه مهم اجتماعی در بحث کودک دزدی و چالش‌های این واقعه در زندگی کودک و خانواده‌اش است و داستان این مستند زندگی پسری به نام علی است که در نوزادی از بیمارستان ربوده می‌شود و پس از ۲۰ سال متوجه می‌شود خانواده‌ای که تمام عمر او را بزرگ کرده بودند، همان ربایندگان او هستند. محمد صادق اسماعیلی کارگردان «آگیرا» تلاش می‌کند با طرح این موضوع تلخ و تکان دهنده بسترهای اجتماعی چنین رخدادی را نشان دهد. با او به بهانه حضور فیلمش در جشنواره فیلم فجر ۴۴ گفت‌وگویی انجام داده‌ایم.

سوژه فیلمم. تلاش می‌کنم برای مخاطب یک قهرمان بسازم. در مسیر چالش‌های موجود با آدم‌های که با سوژه‌ام در ارتباط هستند همیشه حق را به سوژه‌ام می‌دهم. در «آگیرا» سوژه‌ام مورد یک ظلم بسیار بزرگ و هولناک قرار گرفته است. برخی که اعتقاد دارند نظر بی طرف به سوژه دارند بیشتر حرفشان ناشی از یک شالارتیسم رسانه‌ای است و فکر می‌کنند با استفاده از کلید واژه‌های می‌تواند سر مخاطب کلاه بگذارند و می‌گویند ما فقط ثبت کننده موقعیت سوژه بدون هیچ نگاه سمپاتی و جانب دارانه‌ای هستیم و به نظرم عقیده اشتباهی است.

آیا سینمای مستند با توجه به نداشتن ویتترین بزرگ نمایش می‌تواند در بیان این چالش‌های اجتماعی اثر گذاری زیادی داشته باشد؟

به عنوان فیلمساز مستند با چالش‌های مهجوریت این گونه آشنا هستم و معمولاً با تکثر مخاطب مثل فیلم‌های داستانی روبه رو نیستیم. این نوع فیلمها چون مخاطب هدفش مخاطب فرهیخته و نخبه است ناخودآگاه تأثیراتی در سطح جامعه دارد. برای فیلم قبلی‌ام که در باره زندگی زنانی بود که شوهرانش حبس ابد دارند بعد از نمایشش در جشنواره حقیقت به دستور رئیس قوه قضاییه شوهران این زنها آزاد شدند.

حضور فیلم مستند در جشنواره فیلم فجر که ویتترین اصلیش فیلم‌های داستانی است چقدر می‌تواند مثل حضور در جشنواره سینما حقیقت اثر گذار باشد؟

این اصل که ویتترین اصلی جشنواره فجر فیلم‌های داستانی است را پذیرفته‌ام و ما هم جشنواره تخصصی مثل سینما حقیقت داریم. بنابراین ورود فیلم‌های مستند و کوتاه در فجر برای پر کردن ویتترین جشنواره است و بیشتر دکوری است. البته همین که فیلمم در جشنواره حضور دارد یک موقعیت جلب توجه کننده است.

به چه نحوی؟

به طور مثال علی نمی‌توانست برود از ربایندگانش که سالها به عنوان خانواده با آنها زندگی می‌کرد شکایت کند و مهم‌ترین دلیلش نداشتن شناسنامه بود و بدون شناسنامه داشتن نمی‌شود در هیچ مرجع قضایی طرح دعوی کرد و من رفتم از طرف او شکایت کردم. بعد از به جریان افتادن پرونده و مسیر پیدا کردن خانواده اصلیش شروع شد. موقعیت‌های پیش آمد که تمامش واقعی بود و در فیلم دیده می‌شود و تلاش می‌کنم به عنوان کارگردان به بهترین شکل ممکن این مسائل را طوری نشان بدهم که تبدیل به یک موقعیت دراماتیک بشود.

آیا این مسئله که مستند ساز با سوژه‌اش سمپاتی بیش از حدی داشته باشد. چقدر در ساخت اثرش می‌تواند اثر گذار باشد؟

هیچ کسی در هیچ مسئله‌ای بی طرف نیست و موضع گیری دارد. موقعی که سوژه‌ای را انتخاب می‌کنم روی ویژگی‌های شخصیتیش کار می‌کنم تا تبدیل به یک قهرمان شود. طبیعی است که زاویه نگاهم همسو باشد با

آیا ساخت آثار مستند با تم مسائل اجتماعی جزو دغدغه‌های شما است؟

طرح و نشان دادن یک سری از مسائل در مستند سازی برایم دارای اولویت بوده است و تلاش کرده‌ام به آنها بپردازم و مضامین اجتماعی مثل اعتیاد و مواد مخدر، ازدواج با اتباع بیگانه و غیره با اتکا به زیست بوم زندگی‌ام برایم در اولویت هستند. موضوعاتی که کمتر به آنها پرداخته شده است. اغلب فیلم‌هایم با تم بحران هویت همراه است. زندگی همه ما سرشار از قصه‌هایی است که سال‌ها در سکوت مانده‌اند؛ ساخت مستندهایی از این جنس به نظرم ضرورت دارد، نه فقط برای آگاهی، بلکه برای بهبود شرایط سوژه و طرح مسئله اجتماعی.

روند ساخت مستند چگونه شکل می‌گیرد؟

ساخت این مستند حدود پنج سال طول کشید که در تمام این سال‌ها با شخصیت اصلی داستان همراه بودیم؛ بزرگترین چالش ما زمانی اتفاق افتاد که باید اجازه می‌دادیم حقیقت به آرامی خودش را نشان بدهد و از طرف دیگر موضوع حساس بود و خانواده‌ها نمی‌خواستند جلوی دوربین دربارۀ این موضوعات صحبت کنند و پیگیری پرونده ربایش و دسترسی به اطلاعات رسمی هم مسیر سخت و دشواری داشت و فضای زندگی شخصیت اصلی داستان هم همیشه آماده فیلمبرداری نبود و ساخت این نوع آثار مستند می‌تواند صدای افرادی باشند که صدایشان را جایی نمی‌شنوند، نگاه مسئولان و افکار عمومی را به بحران‌های پنهان جلب کنند و مهم‌تر از همه، فرصتی برای گفت‌وگو درباره مسائلی ایجاد شود که اغلب از آن‌ها فرار می‌کنیم. در «آگیرا» علی بعد از فهمیدن ماجرای ربایشش در پی پیدا کردن هویتش بر می‌آید.

بحث موضوع شناسنامه نداشتن که در فیلم مطرح می‌شود موضوع مهمی است...

بله، موضوع نبود خانواده و شناسنامه یکی از چالش‌های بزرگ استان کرمان به خصوص در مناطق جنوبی‌اش است و متأسفانه کمتر رسانه‌ای شده است.

در این نوع موضوعات خاستگاه اجتماعی چقدر تعیین کننده است؟

هر هنرمندی موقعی که قصد تولید اثر هنری دارد رجعتی به گذشته‌اش دارد. در محیط زندگی‌م برخی از دوستانم درگیر چنین موقعیتی بودند و احساس همذات پنداری با آنها داشتم.

در بحث کارگردانی چگونه شخصیت اصلی (علی) را هدایت کردید؟

به عنوان کارگردان همراه سوژه‌ام می‌شوم و تلاش می‌کنم در برابر موقعیت‌هایی که در درام داستان سوژه باید با آنها مواجه داشته باشد بی‌واسطه برخورد داشته باشم. برخی مواقع پیش می‌آید که حضور من کارگردان و سایر عوامل تولید تأثیر گذار است.

